

4. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 / Віталій Мар'янович Комарницький. – К., 2012. – 36 с.
5. Малишева Н. Р. Розроблення Екологічного кодексу України – закономірний етап законотворчих робіт в галузі охорони навколишнього природного середовища / Н. Р. Малишева // Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України : зб. наук. праць Круглого столу (18 березня 2011 р.). – К. : ВГЛ «Обрії», 2011. – С. 33–39.
6. Бобкова А. Г. Оренда як правова форма використання природних ресурсів у сфері господарювання / А. Г. Бобкова // Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної безпеки, використання та охорони природних ресурсів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2009 р. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Харків : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 23–26.
7. Гвоздик П. О. Джерела екологічного права України : монографія / П. О. Гвоздик ; відп. ред. Н. Р. Малишева. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.
8. Петров В. В. Экология и право / В. В. Петров. – М. : Юрид. лит., 1981. – 224 с.
9. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова [та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2014. – 784 с.
10. Кобецька Н. Р. Екологізація законодавства у сфері використання природних ресурсів / Н. Р. Кобецька // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : Збірник наукових статей. Випуск 35. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. – С. 158–169.
11. Васильева М. И. О методах, средствах и способах правового регулирования экологических отношений / М. И. Васильева // Экологическое право. – 2009. – № 2/3. – С. 56–67.
12. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М. : Изд-во «БЕК», 1994. – 224 с.
13. Вовк Ю. О. Вибрані праці / Вовк Юліан Олександрович / упоряд. А. П. Гетьман, М. В. Шульга ; відп. ред. М. В. Шульга. – Х. : Юрайт, 2013. – 704 с.
14. Право природопользования в СССР / Н. И. Краснов, Г. А. Аксененок, Г. С. Башмаков [и др.] ; отв. ред. И. А. Иконичкая. – М. : Наука, 1990. – 196 с.
15. Єрмоленко В. Теоретичні проблеми розмежування галузей екологічного і природоресурсного права / В. Єрмоленко // Право України. – 2010. – № 6. – С. 148–152.
16. Краснова М. В. Науково-правові питання договірних засад та положення Стратегії державної екологічної політики України / М. В. Краснова // Правові аспекти реалізації екологічної та природоресурсної політики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовтня 2011 р., м. Дніпропетровськ) [присвяч. 10-річчю юрид. ф-ту НГУ, 20-річчю Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 15-річчю приєднання України до Конвенції 1979 року] / ред. кол. : В. І. Андрейцев [та ін.]. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2011. – С. 65–69.

УДК 351.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кохан Н.В.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника)

Анотація. У даній статті аналізуються такі явища, як: поняття дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення, підстави загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення, порядок накладення дисциплінарних стягнень, порядок оскарження незаконно накладених дисциплінарних стягнень на працівника.

Ключові слова: екологічні правопорушення, дисциплінарне стягнення, дисциплінарна відповідальність, загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність, оскарження дисциплінарної відповідальності.

Kohan N.V. Disciplinary liability for environmental violations

The choice of the International European way of the country, Ukraine's desire to join the EU, the adaptation of Ukraine's legislation and is amending domestic legislation, all this leads to the relevance of the chosen topic and need one more legal analysis.

It should be noted that the issue of disciplinary responsibility for environmental violations were the subject of research as scientists of labour as well as environmental law, for instance P.D. Pylypenko, Hutoryan N.M. Andreytzeva V.I. N.R. Kobetzkoii, Y.S. Shemshuchenka.

The purpose of this article is to analyse the disciplinary responsibility as an institution of labour law and defining features of disciplinary procedures for environmental offenses.

Disciplinary responsibility for environmental violations may have two types general and special. General disciplinary responsibility is based on the general law of the Labour Code of Ukraine, and applies to all employees. Special disciplinary responsibility is applied under certain acts of discipline, special laws that clearly define and grounds of such responsibility. At the same time, disciplinary responsibility for environmental offenses should be an imposing disciplinary penalty on the guilty employee for failure or improper performance of their working duties by employer, that are somehow related to environmental protection and the environment in general and only in case if those respective responsibilities are foreseen in employment contract.

Terms of disciplinary procedures for environmental offenses are: illegal actions or omissions of the offender; availability of guilt of the offender; legal professional in the field of ecology; failure or improper fulfillment of environmental requirements that make up the circle of official professional duties stipulated labour agreement and make labour functions for the employee.

Keywords: *environmental violations, disciplinary action, disciplinary liability, general and special disciplinary responsibility, disciplinary appeals.*

Відповідальність у галузі екології – це особливий стан суспільних екологічних правовідносин, при якому правовими засобами забезпечується виконання відповідальними особами спеціальних обов'язкових вимог законодавства в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки [1].

Слід зазначити про те, що питання дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення були предметом дослідження як науковців трудового, так і екологічного права, а саме: Пилипенка П.Д., Хуторян Н.М., Андрейцева В.І., Кобецької Н.Р., Шемшученка Ю.С. Обрання міжнародних європейських напрямків розвитку країни, бажання України вступити до ЄС, адаптація законодавства України до законодавства ЄС та внесення змін до внутрішнього законодавства, все це зумовлює актуальність обраної теми та потребує ще раз правового аналізу.

Дисциплінарна відповідальність за трудовим правом полягає в обов'язку працівника відповісти за вчинене ним порушення трудової дисципліни перед роботодавцем і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права.

У трудовому праві, трудове правопорушення визначається як підстава дисциплінарної відповідальності і визначається як винне, протиправне невиконання чи неналежне виконання працівником трудових обов'язків, передбачених законодавством про працю, що призводить до порушення внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві [2].

Юридична відповідальність за порушення норм екологічного законодавства, розглядається як державно-примусове застосування до правопорушника заходів покарання. Таким чином, дисциплінарна відповідальність, як вид юридичної відповідальності змушує осіб здійснювати свою діяльність відповідно до норм екологічного законодавства, а у випадку їх порушення тягне за собою негативні наслідки у вигляді покарання, яке визначається КЗпП України чи спеціальними Законами [3].

Як зазначає науковець [3] дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення застосовується у разі вчинення посадовими особами дисциплінарних проступків, тобто у випадку невиконання чи неналежного виконання ними своїх трудових та професійних обов'язків, що безпосередньо пов'язані зі сферою екології.

Таким чином, враховуючи об'єкт дослідження екологічного права та ознаки дисциплінарної відповідальності, слід визначити, що дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення виражається в накладенні роботодавцем на винного працівника дисциплінарного стягнення за невиконання або неналежне виконання покладених на нього трудових обов'язків, пов'язаних з природокористуванням і охороною навколишнього середовища, за умови, що відповідні обов'язки передбачені трудовим договором.

Разом з тим, загальні підстави і порядок притягнення до дисциплінарного стягнення регулюються ст. 147 КЗпП України та іншими статтями Глави 10 КЗпП України[4].

Спеціальні підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності передбачаються тільки у спеціальних Законах. Наприклад, стаття 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 року № 1264-12 [5] передбачає можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення. Цією ж статтею, визначаються спеціальні підстави такої відповідальності. А саме за:

- порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище

- порушення норм екологічної безпеки;

- порушення вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі подання завідомо неправдивого експертного висновку;

- невиконання вимог державної екологічної експертизи; фінансування, будівництво і впровадження у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи;

- порушення екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів;

- допущення наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище;

- перевищення лімітів та порушення інших вимог використання природних ресурсів;

- самовільне спеціальне використання природних ресурсів;

- порушення строків внесення зборів за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища;

- нежиття заходів щодо запобігання та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище;

- невиконання розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, та вчинення опору їх представникам;

- порушення природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних радіоактивних речовин та відходів;

- невиконання вимог охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;

- відмова від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, приховування випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікація відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення;

- приниження честі та гідності працівників, які здійснюють контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, посягання на їх життя і здоров'я.

Враховуючи ч. 3 ст. 130 КЗпП України, перераховані види правопорушень залежно від конкретних обставин, а також суб'єкта вчинення проступку можуть стати підставою для одночасного притягнення винних осіб не лише до дисциплінарної, а й до матеріальної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності передбачається і в інших актах екологічного законодавства, які визначають свої галузеві підстави притягнення до такої відповідальності, а саме:

- ст.65 Кодексу України про надра [6]

- ст.110 Водного кодексу України [7],

- ст.105 Лісового кодексу України [8],
- ст.40 Закону України “Про рослинний світ” від 09.04.1999р. № 591-14 [9],
- ст.81 Закону України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 08.02.1995 р. № 39/95- ВР [10],
- ст.42 Закону України “Про відходи” від 05.03.1998р. № 187/98-ВР [11],
- ст.21 Закону України “Про захист рослин” від 14.10.1998р. № 180-14 [12],
- ст.21 Закону України “Про виключну (морську) економічну зону України” від 16.05. 1995р № 162/95-ВР [13] та іншими.

Загальна дисциплінарна відповідальність згідно ст.147 КЗпП України, до порушників трудової дисципліни, передбачає застосування одного з двох заходів стягнення: догану або звільнення з роботи.

На відміну від загальної, спеціальна дисциплінарна відповідальність до якої притягаються тільки чітко визначені Законом категорії працівників, передбачається у статутах і положеннях про дисципліну та спеціальних Законах, якими здійснюється регулювання праці таких працівників. Вона передбачає ширший перелік дисциплінарних стягнень ніж КЗпП України.

Наприклад, згідно статті 66 розділу 8 Закону України «Про державну службу» [14] від 10.12.2015р. № 889-19, заходами дисциплінарного впливу до державного службовця може бути: зауваження; догана; попередження про неповну службу відповідність; звільнення з посади державної служби.

Згідно ст.49 розділу 6 Закону України «Про прокуратуру» [15] від 14.10.2014р. № 1697-7 до працівника прокуратури за дисциплінарний проступок може застосовуватись: догана; заборона на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора України); звільнення з посади в органах прокуратури.

За дисциплінарний проступок у галузі охорони навколишнього природного середовища, який вчиняється військовослужбовцями, дисциплінарна відповідальність наступає згідно п.45 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України від 24.03.1999р. № 551-14 [16]. Згідно нього, військовослужбовці несуть відповідальність залежно від їх військових звань. Так, на рядових (матросів) строкової військової служби можуть бути накладені такі стягнення: зауваження; догана; сувора догана; позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини чи корабля на берег; призначення поза чергою в наряд на роботу - до 5 нарядів; позбавлення військового звання старший солдат (старший матрос) (п.48). На рядових (матросів) військової служби за контрактом, крім того, можуть бути накладені ще такі стягнення, як попередження про неповну службу відповідність; звільнення з військової служби за контрактом за службовою невідповідністю (п.49). А сержанти (старшини) строкової військової служби можуть, крім того, бути понижені в посаді; понижені у військовому званні на один ступінь; або понижені у військовому званні на один ступінь з переведенням на нижчу посаду, а також позбавлені сержантського (старшинського) звання (п.50).

Працівники залізничного транспорту, що вчинили дисциплінарний екологічний проступок, притягаються до дисциплінарної відповідальності згідно з Положенням про дисципліну працівників залізничного транспорту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 січня 1993 р. № 55 [17] Так, у разі встановлення вини працівника залізничного транспорту у виникненні катастрофи або аварії з шкідливими екологічними наслідками, до останнього можуть бути, зокрема, застосовані такі специфічні заходи дисциплінарного стягнення, як позбавлення машиністів права керування локомотивом з наданням роботи помічником машиніста, а також позбавлення свідоцтва водія моторно-рейкового транспорту незнімного типу та свідоцтва помічника машиніста локомотива з наданням роботи, не пов'язаної з керуванням локомотивом і моторно-рейковим транспортом, на строк до одного року.

Дисциплінарну відповідальність за екологічні правопорушення згідно з вимогами дисциплінарних статутів чи положень про дисципліну несуть і деякі інші категорії працівників, такі як працівники спеціальних (воєнізованих) аварійно-рятувальних служб (Статут про дисципліну працівників спеціальних (воєнізованих) аварійно-рятувальних служб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р №1540 [18]), працівники гірничих підприємств (Положення про дисципліну працівників гірничих підприємств затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р №294 [19]) та ін.

Відповідно до ст.147¹ КЗпП України дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу. Працівники, які притягаються до спеціальної дисциплінарної відповідальності, то дисциплінарні стягнення можуть накладатися також вищестоящими органами.

Згідно ст. 148 КЗпП України дисциплінарне стягнення накладається власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

КЗпП України вимагає чіткого дотримання процедури накладення дисциплінарного стягнення. Порушення процедури накладення дисциплінарного стягнення в подальшому надає право працівнику оспорити таке стягнення. Так, ст. 149 КЗпП України, зазначає, що до застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган повинен зажадати від порушника трудової дисципліни письмових пояснень. Таке стягнення оголошується тільки в наказі (розпорядженні) й повідомляється працівникові під розписку.

Разом з тим, гарантією для працівника є те, що за кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення. При обранні виду стягнення власник або уповноважений ним орган повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, а також обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу працівника.

КЗпП України, гарантує працівникові можливість оскарження дисциплінарного стягнення і встановлює порядок такого оскарження у главі XV КЗпП. Таким чином, на підставі ст. 221 КЗпП України працівник має право оскаржити накладену на нього догану звернувшись до комісії по трудових спорах, а звільнення, як вид дисциплінарного стягнення, згідно п.2 ч.1 ст.232 КЗпП України тільки оскаржується тільки в судовому порядку.

Відповідно ст.151 КЗпП України, якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення у вигляді догани працівника не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення. Якщо працівник не допустив нового попусчення трудової дисципліни і до того ж проявив себе сумлінно, то стягнення може бути зняте до закінчення одного року. Протягом строку дії дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівника не застосовуються.

Отож, підсумувавши все вище наведене слід зазначити про те, що дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення буває двох видів загальна та спеціальна. Здійснюється на підставі загального законодавства КЗпП України, яка застосовується до всіх працівників та спеціальних Законів, які чітко визначають суб'єктів та підстави такої відповідальності. Разом з цим, дисциплінарну відповідальність за екологічні правопорушення слід розглядати як накладення роботодавцем на винного працівника дисциплінарного стягнення за невиконання або неналежне виконання покладених на нього трудових обов'язків, пов'язаних з природокористуванням і охороною навколишнього середовища, за умови, що відповідні обов'язки передбачені трудовим договором.

Список використаних джерел

1. Екологічне право України. Академічний курс : Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка . – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 848с.
2. П.Д. Пилипенко Трудове право України. Академічний курс. К. Видавничий Дім «Ін Юре». 2004. – 362.
3. К.А. Рябець Екологічне право України : Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438с.

4. Кодекс Законів про Працю України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями. – К.: Алерта ; ЦУЛ, 2014. – 88с.
5. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546).
6. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 36, ст.340)
7. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 24, ст.189)
8. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 17, ст.99)
- 9 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 22-23, ст.198)
10. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 12, ст.81)
11. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 36-37, ст.242)
12. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 50-51, ст.310)
13. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 21, ст.152)
14. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43) (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43)
15. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12) (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12)
16. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 22-23, ст.197)
17. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-93-%D0%BF>
18. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1540-2000-%D0%BF>
19. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/294-2002-%D0%BF>

УДК 349.41

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ДОБРОСУСІДСТВО ТА ЗЕМЕЛЬНИХ СЕРВІТУТІВ

Мироненко І.В.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника)

***Анотація.** В даній статті розглядаються питання про співвідношення положень про добросусідство та земельних (предіальних) сервітутів. На сьогодні вони складають самостійні інститути земельного права та мають як спільні ознаки, так і відмінності. Їх поєднують спільні призначення і характер дії, спільна сфера застосування та походження. Водночас їх правова природа є різною, оскільки положення про добросусідство на сьогодні прийнято розглядати як встановлені законодавством обмеження щодо здійснення прав на сусідні об'єкти нерухомого майна, а земельні сервітути – речові права на чуже майно, які виступають як обтяження цього майна. Вказане проявляється ряді відмінностей: належність до різних правових категорій (відповідно, законодавчих обмежень щодо здійснення прав та речових прав на чуже майно), забезпечування різних інтересів (публічних (загальносуспільних) або приватних), відмінний порядок встановлення (нормативний або індивідуальний) та ін.*

***Ключові слова:** добросусідство, земельні сервітути, правила про добросусідство, сусідське право, обмеження прав, обтяження майна.*

***Annotation** This article concerns the question about the neighbourly right and easement. Today they make independent institutes of right and have differences. They are connected by the general setting, general sphere of application and origin. The legal nature of neighbourly right and easement is different in the same time. Neighbourly right is the legislative limitations of realization of rights. Easement are laws on the stranger property.*

***Keywords:** neighbourliness, easement, rules about neighbourliness, neighbourly right, limitation of rights, burden of property.*

Актуальність теми. Положення глави 17 чинного Земельного кодексу України спрямовані на регулювання земельних відносин добросусідства і становлять самостійний інститут земельного права. Однак регулювання відносин власників та володільців (землекористувачів) сусідніх об'єктів нерухомого майна (земельних ділянок) не обмежується лише положеннями про добросусідство, невід'ємною складовою такого регулювання є також положення стосовно земельних сервітутів. Відповідно, постає питання про співвідношення та розмежування даних правових явищ.

Стан дослідження. На сьогодні питанням добросусідства науковцями приділяється порівняно незначна увага, кількість наукових праць з даної тематики обмежена. Окремі аспекти цих відносин розглянуто в працях П.Ф. Кулинич, М.В. Шульги, А.М. Мірошниченка, Д.В. Бусуйок та ін. Дещо більша увага в літературі приділяється земельним сервітутам, зокрема слід згадати дисертаційні дослідження з даного питання Р.І. Марусенка, М.Б. Гончаренка, Г.В. Сосніної, В.І. Нагнибиди та ін.